

Sammanfattning av Sidas bedömning av utvecklingen mot strategimålen och insatsportföljens genomförande

Ekonomisk integrering med EU och marknadsekonomisk utveckling

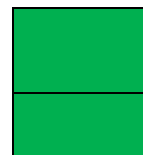

1: Partnerländerna (i Östeuropa) uppfyller i högre grad EU:s krav för att ingå och tillämpa associeringsavtal

2: Konkurrenskraftiga små och medelstora företag

Mål¹

Portfölj²

Stärkt demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och mer utvecklad rättsstat

3: En mer effektiv offentlig förvaltning

4: Offentliga tjänster levereras av bättre kvalitet

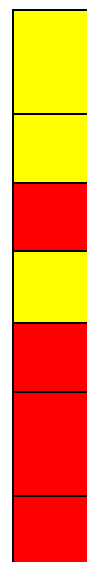
5: Ett mer effektivt rättsväsende

6: Minskat könsrelaterat våld, hatbrott och människohandel

8: Ett mer pluralistiskt civilt samhälle

9: Förbättrade förutsättningar för befolkningens demokratiska
ansvarsutkrävande och deltagande i politiska processer

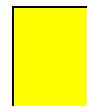
10: Friare och mer oberoende media

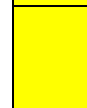
¹ Bedömning av **utvecklingen mot strategimålen** Grön: Önskvärd riktning; Gul: Delvis önskvärd riktning; Röd: Ej önskvärd riktning.

² Bedömning av **insatsportföljens genomförande** Grön: Enligt plan; Gul: Delvis enligt plan; Röd: Ej enligt plan.

11: Åtagande vad gäller mänskliga rättigheter och jämställdhet uppfylls bättre

12: Kvinnor och män har samma makt att forma samhället och sina egna liv

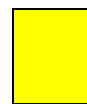
13: Ökat förtroende [och försoning] mellan parter i utdragna konflikter

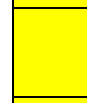
Förbättrad miljö och begränsad klimatpåverkan

14: Partnerländerna uppfyller i högre grad EU:s regelverk och internationella överenskommelser för miljö, klimat och energi

15: Stärkt miljömässigt ansvarstagande hos allmänhet, näringsliv och civilsamhälle

16: Mer hållbar samhällsservice (vatten och avlopp, avfallshantering, energieffektivisering)

1 Översikt över strategisammanhanget

Strategibelopp: 8 240 MSEK³

Utbetalat belopp 2017: MSEK

97

Antal insatser 2017: 36

1.1 Förändringar i kontexten

Det har inte uppstått några förändringar i kontexten som kräver justeringar i strategigenomförandet.

1.2 Sveriges roll i strategisammanhanget

Biståndets (totala) andel av statsbudgeten utgör: 18,9 %	Sveriges andel av totala biståndet utgör 3,9 %.
Givargemensam samarbetsstrategi 200X - 20XX undertecknat av [XX] givare: <i>Ej tillgänglig</i>	Gemensamma EU-strategin gäller 2017-2020 Status på EU-gemensamprogrammering: godkänd
De fem största givarna (organisationer och/eller länder) är: EU, USA, Rumänien, IDA, Japan	Sverige är den 7:e största givaren. Av EU MS är Sverige den 2:a störste givaren.

Tabell 1. Givarkontext⁴

Sverige är en av de största givarna till Moldavien och den andra största givaren bland Europeiska Unionens (EU) medlemsstater (se tabell 1). Sverige ses som en pålitlig samarbetspartner som har goda, konstruktiva arbetsförbindelser med Moldaviens regering och offentliga organ. Detta gäller också inom områden där vi inte nödvändigtvis har samma uppfattning angående reformprocessernas utveckling, såsom transparens och respekt för fria medier.

Sida har ett gott samarbete med civilsamhällesorganisationer, och vi stödjer näringsliv och marknadsutveckling genom att samarbeta med strategiska partners. Sida har spelat en aktiv roll i förberedelserna av den gemensamma EU-strategin och arbetar för att främja effektivt samarbete och synergier mellan givare. Sida är en aktiv styrelsemedlem i EU-finansierade insatser och stödjer program tillsammans med Tyskland, Österrike, Schweiz och USA⁵. Sida samarbetar med *Internationella finansieringsbolaget* (IFC), *Världsbanken*, *Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling* (EBRD), *FN:s utvecklingsprogram* (UNDP) och ger strategiskt stöd åt *UN Women*:s arbete i Moldavien. Sida har bidragit till att stödja den moldaviska regeringens agenda att förbättra affärs- och investeringsklimatet i linje med frihandelsavtalet mellan Moldavien och EU (Deep and Comprehensive Free Trade Agreement, DCFTA). Sida spelar en viktig roll i att stärka civilsamhällesorganisationer och deras förmåga att arbeta med att uppnå demokratiska reformer, ökad

³ Det totala strategibeloppet är 8 240 MSEK. Justeringar vad gäller anslagsfördelningen mellan länderna i strategin görs kontinuerligt.

⁴ OECD-DAC. "Development finance data for Moldova". Data för 2016. <http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-data/>

⁵ German International Development Cooperation (GIZ), Austrian Development Agency (ADA), Swiss Agency for Development Cooperation (SDC), United States International Development Agency (USAID).

transparens och respekt för mänskliga rättigheter. Sida är den enda givaren som ger ekonomiskt stöd till organisationer som arbetar med HBTQI-rättigheter i Moldavien.

Sida fortsätter att stödja aktiviteter som syftar till att förbättra relationen mellan nationella myndigheter och den halvautonoma regionen Gagauzien. Beträffande den utdragna konflikten med den självutnämnda utbrytarstaten Transnistrien stödjer Sida dialog och förtroendeskapande verksamhet på gräsrotsnivå på båda sidor av floden Dnestr genom stöd till civilsamhällesorganisationer och små företag.

Det svenska reformsamarbetet har fått mycket positiv uppmärksamhet i Moldavien. Vår kärnvärden, såsom jämställdhet mellan könen och vårt arbete mot våld mot kvinnor, får ofta uppmärksamhet i media. Detta beror till stor del på det effektiva arbete som utförts tillsammans av Utrikesdepartementet och Sidas personal på svenska ambassaden.

1.3 Synergier med andra svenska strategier

Synergier har uppnåtts mellan Sidas reformsamarbete och Utrikesdepartementets handelsfrämjande strategi. I november 2017 bidrog till exempel en svensk expert på hållbart mode och "slow fashion" mycket framgångsrikt till en konferens vars syfte var att stärka den växande textil- och modeindustrin i Moldavien.

Svenska institutets utbildningsprogram har skapat mycket goodwill kring svensk expertis och färdighet inom olika områden. I mars 2018 marknadsförde svenska ambassaden ett "hackathon"-evenemang som anordnades av tidigare svenska och moldaviska studenter. Evenemanget fokuserade på att skapa idéer för att lösa Moldaviens utvecklingsutmaningar inom den sociala sektorn och väckte intresse från olika intressenter och media.

På grund av det svaga banksystemet i landet använder inte Sida garantiinstrumentet i Moldavien.

1.4 Fördelning mellan stödområden

Det ekonomiska stödet har fördelats mellan stödområdena enligt plan: En tredjedel, 33 procent av portföljen (32,4 MSEK), avsattes till område 1 "Ökad ekonomisk integrering med EU och marknadsekonomisk utveckling", 9 procent (8,9 MSEK) till "Stärkt offentlig förvaltning" (område 2a), 45 procent till "Stärkt demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och större möjligheter" (område 2b) samt 13 procent (12,8 MSEK) till område 3 "Miljö och klimatförändringar" (se "P6 Annex to Strategy Report 2017 – Moldova").

En avsevärd del av portföljen riktas mot stöd till att stärka demokratiska processer, jämställdhet och satsningar på att öka medvetenheten om könsrelaterat våld. Fördelningen återspeglar prioriteringarna i strategin väl, behovet hos moldaviska utvecklingspartners samt prioriteringar vad gäller givarharmonisering och andra givarorganisationers stöd.

I enlighet med slutsatserna i halvtidsöversynen för strategin från 2017 fasas det direkta bilateral stödet till energisektorn ut (främst energieffektivitet – fjärrvärme) till fördel för kärnstöd till civilsamhällesorganisationer. Det finns multilaterala givare som ger stöd till energisektorn, medan miljöorganisationer som arbetar med att öka medvetenhet och påverka däremot får mindre ekonomiskt stöd. Graden av miljömedvetenhet är överlag låg hos allmänheten i Moldavien. Detta återspeglas

också på nationell nivå där väldigt få miljöreformer har genomförts som del av det östliga partnerskapet.

2 Resultatredovisning

2.1 Stödområde 1: Ökad ekonomisk integrering med EU och marknadsekonomisk utveckling

Stödområde 1. Totalt biståndsbelopp: 129,3 MSEK; Utbetalat biståndsbelopp 2017: 31 MSEK; Antal aktiva insatser: 5

1: Partnerländerna uppfyller i högre grad EU:s krav för att ingå och tillämpa associeringsavtal, inklusive fördjupade frihandelsområden (AA/DCFTA)

Utveckling mot strategimålet

Associeringsavtalet (AA) och frihandelsavtalet (DCFTA) som tecknades 2014⁶ förstärkt samarbetet med EU. Dessa avtal utgör fortsatta grundpelare för att öka den moldaviska ekonomins motståndskraft. Framsteg har gjorts vad gäller genomförandet av associeringsagendan, men mycket återstår att göra. EU har befäst sin position som Moldaviens viktigaste handelspartner och nya möjligheter har skapats för landets företagsverksamheter. EU har genom tyst diplomati lyckats få Transnistrien under DCFTA:s paraply. Omkring 66 procent av Moldaviens handel görs med EU, följt av handel med Ryssland (10 procent) och Vitryssland (6 procent)⁷. Enligt analytiker har Moldavien genomfört ungefär hälften av de mål som anges i färdplanen för EU:s associeringsavtal⁸.

Den moldaviska regeringen har genomfört att antal reformer som har ökat den makroekonomiska stabiliteten och gjort framsteg i arbetet med att reformera banksektorn. BNP har fortsatt att öka till omkring 4 procent, vilket huvudsakligen har drivits framåt genom privat konsumtion. Men ekonomin är i stor utsträckning beroende av externa finansiella flöden. Remitteringar utgör 23 procent av BNP⁹. Moldavien är fortfarande Europas fattigaste land med ett BNP per capita på 1 900 USD (2016) trots att fattigdomen har minskat avsevärt de senaste tio åren. Enligt de senaste officiella siffrorna (2014) låg den nationella fattigdomsnivån på 11 procent, men 41 procent av befolkningen levde fortfarande under fattigdomsgränsen på 5 USD per dag. Lika tillgång till tjänster och samma ekonomiska möjligheter är en utmaning, särskilt för de fattiga på landsbygden (ginikoefficienten var 0,23 år 2014)¹⁰.

Under hösten 2017 inledde den moldaviska regeringen en omfattande central förvaltningsreform för att förbättra effektiviteten hos offentliga organ. Små framsteg inom andra områden såsom antikorruption, rättsliga reformer och valreformer har dock gett tvetydiga budskap vad gäller regeringens vilja att fullfölja sina åtaganden till reformagenda fullt ut. En annan faktor som kan ha påverkat den långsamma utvecklingen är den påstådda sprickan mellan president Dodon, som

⁶ Avtalen tecknades 2014 men trädde inte i kraft fullt ut förrän den 1:a juli 2016.

⁷ European Commission. 2017. <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/moldova/>

⁸ Expert Group. Februari 2018. "Pressmeddelande angående färdplanen för EU:s associeringsavtal". <https://www.expert-grup.org/ro/activitate/comunicate-de-presa/item/1575-reforme-pe-jumatate-de-masura-circa-jumatate-din-actiunile-prevazute-de-foaia-de-parcurs-privind-agenda-de-reforme-prioritare-au-fost-realizate>

⁹ The Economist Intelligence Unit. "Country Report Moldova". Februari 2018. s. 11.

¹⁰ World Bank. Maj 2016. "Poverty Reduction and Shared Prosperity in Moldova: Progress and Prospects". s. 10.

åtminstone i sin retorik är positivt inställd till starkare ekonomiska band till Ryssland, och den mer EU-inriktade regeringen. I oktober 2017 beslutade EU att neka utbetalning av den sista delen av stödet till reformprogrammet för rättsväsendet på 28 MEUR med hänvisning till bristande engagemang för reformen från Moldaviens myndigheter¹¹. Andra områden där utvecklingen har gått långsamt med att införlivande EU:s lagstiftning är införandet av miljölagar samt el- och naturgaslagstiftning.

Portföljnivå

Sidas stöd till reformprocessen inom ramen för associeringsagendan har utvecklats väl. Det har gjorts kontinuerliga framsteg med att genomföra reformer som har förbättrat Moldaviens affärsklimat, vilket har gjort det lättare för företag att verka på och exportera till den europeiska marknaden.

Insatsnivå

Genom IFC som del av *Världsbanksgruppen* stödjer Sida reformer som syftar till att förbättra affärs- och investeringsklimatet, minska byråkratin och reformera offentlig institutioner som reglerar och övervakar den privata sektorn. Goda resultat har uppnåtts och antalet kontrollorgan har minskat från 58 till 18. En viktig del av projektet är det strategiska stödet till Moldaviens finansiella råd *Economic Council*. Rådet skapades på initiativ av landets premiärminister och det tillhandahåller en plattform för intressenter och experter från den privata sektorn samt det civila samhället att granska och kommentera nya lagförslag. Det finns flera exempel på när rådet har påverkat och förbättrat utformningen av lagar och förordningar.

Förberedelser har inletts för ytterligare stöd till det framgångsrika skattereformsprojektet (vilket slutfördes 2016). I januari 2018 beviljades svenska *Skatteverket* anslag till att inleda förberedelsearbetet för ett projektförslag tillsammans med Moldaviens motpart *Moldovan State Tax Service*.

2: Konkurrenskraftiga små och medelstora företag utgör en större del av ekonomin

Utveckling mot strategimålet

Under 2012 antog den moldaviska regeringen en strategi för att utveckla små och medelstora företag (SME)¹². Enligt Världsbankens "Ease of Doing Business Index" klättrade Moldavien från plats 108 år 2012 till plats 49 år 2014 bland totalt 190 länder. Men sedan dess har utvecklingen avtagit. År 2017 låg Moldavien kvar på plats 44, vilket var densamma som 2016. Andelen små och medelstora företag har under perioden 2012-2016 utgjort ungefär samma del av ekonomin, och antalet anställda på små och medelstora företag har i själva verket minskat med 3 till 4 procent. Det finns ihållande hinder för små och medelstora företag vad gäller handelstillstånd, brist på genomförande av reformer på lokal nivå och tro på rättsväsendet. Många små och medelstora företag rapporterar att de måste betala mutor för att få de tillstånd som krävs för att importera och exportera varor.

Portföljnivå

Sida stödjer SME-sektorn inom följande tre strategiområden: ett förbättrat affärs- och investeringsklimat (se mål 1), riktat tekniskt stöd till företagssektorer som har störst export- och

¹¹ European Parliament. "The state of the implementation of the associations and free trade agreements with Ukraine, Georgia and Moldova". November, 2017. s. 41,42.

¹² Government of Moldova. 13:e september, 2012. "Small and Medium Enterprise Sector Development Strategy for 2012 – 2020".

tillväxtpotential samt stöd som skapar gynnsamma förutsättningar för innovation och uppstartsföretag. Särskilt fokus läggs på att främja kvinnliga företagsledare. Under 2017 överträffade portföljen förväntningarna vad gäller de flesta aspekter. Det tekniska stödet till små och medelstora företag, vilket inkluderar kvinnoleda företag, har gjort det möjligt för företagen att utöka sin verksamhet och få tillgång till nya marknader. Stödet till innovation och företagsacceleratorer i huvudstaden Chişinău uppvisade väldigt goda resultat och ökade efterfrågan från andra regioner i landet.

Insatsnivå

I december 2016 slog Sida sig samman med USAID för att stödja "Moldova Competitiveness Project" (MCP). Projektet riktas mot små och medelstora företag med tillväxtpotential inom fyra sektorer: IKT och innovativ teknik, mode och textil, turism samt exportinriktat jordbruk. Med hjälp av tekniskt stöd, små bidrag och säljfrämjande åtgärder har MCP-projektet framgångsrikt höjt nivån på de små och medelstora företagen inom dessa sektorer. Under 2017 gjorde till exempel medverkande nationellt ägda textilföretag (vars arbetsstyrka utgörs av 90 procent kvinnor) investeringar i produkter med högt mervärde, vilket resulterade i en genomsnittlig tillväxt på 30 procent, 250 nya arbetstillfällen och höjda löner med omkring 50 procent. Det strategiska stödet till turistsektorn bidrog avsevärt till att öka turismen i Moldavien med 17 procent under 2017¹³.

Sida tillsammans med USAID stödjer innovationsknutpunkten och företagsacceleratorn "Tekwill". Tekwill invigdes 2016 och har på bara ett år överträffat förväntningarna. För att utveckla arbetskraften har samarbeten med företag såsom Oracle, Microsoft, IBM och Cisco inletts. Flertalet utbildningstillfällen har erbjudits unga företagare, såsom workshops för uppstartsföretag, hackathons och evenemang för företagsinkubatorer. Särskilt fokus har lagts på att skapa intresse för IKT bland kvinnor och flickor och inspirera nya generationer genom "Tekwill Academy Kids". Samtliga lokaler tillgängliga för nystartsföretag har hyrts ut. Tekwill har också lyckats samla in 6 MLEI (3 MSEK) genom partnersamarbeten och från sponsorer i den privata sektorn.

2.2 Stödområde 2: Stärkt demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och mer utvecklad rättsstat

Stödområde 2. Totalt biståndsbelopp: 295,2 MSEK; Utbetalat biståndsbelopp 2017: 66,8 MSEK; Antal aktiva insatser 16

3: En mer effektiv offentlig förvaltning med administrativ kapacitet att genomföra reformer för EU-närmandet

Utveckling mot strategimålet

Regeringens förvaltningsreform¹⁴ tog fart under 2017 efter att ha skjutits upp ett antal år. Reformen syftar till att dela på reglerande funktioner och kontrollfunktioner och innebär en betydande omstrukturering av landets ministerier och offentliga organ. Antalet ministerier har minskat från 16 till 9. Reformen fokuserar på ansvarsskyldighet och förvaltning av de offentliga finanserna, modernisering av den allmänna politiken och de allmänna tjänsterna samt förbättring av personalförvaltningen. En viktig del har varit att förflytta höga positionerna från politisk nivå (vice

¹³ Moldova Competitiveness Project. November 2017. "Year Two Annual Report". ss. 61-65, 95-100.

¹⁴ Public Administration Reform 2016-2020.

ministrar) till positioner inom statsförvaltningen (statssekreterare). Den nuvarande fasen fokuserar på central offentlig förvaltning, medan den andra fasen, som rör kommunalförvaltning, kan komma att äga rum i ett senare skede efter valen i november 2018.

Enligt vissa analytiker infördes inte den offentliga förvaltningsreformen enbart för att förbättra effektiviteten. För det styrande Demokratiska partiet innebar införandet även att försäkra sitt inflytande inom den offentliga sektorn efter de nationella valen 2018.

Portfölj/Insatsnivå

Sida har inget direkt samarbete med Moldaviens regering på området offentlig förvaltning.

4: Offentliga tjänster levereras av bättre kvalitet utifrån principer om icke-diskriminering och lika rättigheter och med minskad korruption

Utveckling mot strategimålet

Den offentliga förvaltningsreformen är en viktig del av agendan för EU-närmandet. Utöver de reformer som genomförts avseende att förbättra investeringsklimatet för företag har dock få framsteg gjorts. Kommunförvaltningarna har ofta svårt att genomföra reformer och förbättra leveransen av offentliga tjänster. Moldaviens svårigheter med att handskas med den inhemska korruptionen återspeglas i landets ranking som ligger på samma låga nivå som 2016. Moldavien rankas på plats 122 av 180 länder med 31 poäng av 100 möjliga (123/32 år 2016)¹⁵.

Portföljnivå

Sida har ett långtgående åtagande när det gäller stöd till en mer effektiv och transparent offentlig tjänstesektor. Trots den allmänt långsamma utvecklingen har de Sida-stödda interventionerna varit tämligen framgångsrika med att främja reformer som gett synliga resultat på lokal nivå.

Insatsnivå

En ny insats för att stödja reformen av polisen i Moldavien 2017 – 2020 startade i februari 2018. Detta är en partnersamverkan mellan de svenska och moldaviska polismyndigheterna. Samverkan kommer att fokusera på närpolisverksamhet, bastaktik och ekobrottsutredning. Könsperspektiv och antikorrupsionsåtgärder integreras i arbetet. Trots att projektet nyligen startade har det redan motiverat den moldaviska regeringen att införa en modell för närpolisverksamhet.

Förberedelserna inför en andra fas av det framgångsrika stödet till skattereformen har inletts. I februari 2018 tecknades ett sexmånadersavtal mellan svenska ambassaden och svenska Skatteverket för att utforma ett treårigt program för tekniskt stöd med Moldaviens skattemyndighet.

5: Ett mer effektivt rättsväsende som garanterar rätten till en rättvis rättegång i enlighet med europeisk standard

Utveckling mot strategimålet

Genomförandet av strategin för reform av rättsväsendet 2011-2016 har i praktiken avstannat. Det råder allvarlig oro när det gäller rättssystemets oberoende, till exempel vid utnämning av domare. Bristen på

¹⁵ Transparency International, 2017. "Corruption Index". <https://www.transparency.org/country/MDA>

framsteg vad gäller rättsliga reformer var också en av huvudorsakerna som låg bakom EU-delegationens beslut att inte betala ut sista delen av det allmänna budgetstödet 2017¹⁶.

Portföljnivå

Sidas stöd riktas till civilsamhällesorganisationer som förespråkar reformer av rättsväsendet. Trots otillräckliga framsteg på statlig nivå har det civila samhället varit framgångsrikt med att lyfta viktiga frågor i media och på andra plattformar, vilket har bidragit till att öka medvetenheten hos befolkningen.

Insatsnivå

Sida ger föregripande kärnstöd till "Legal Resource Centre", en moldavisk tankesmedja som övervakar arbetet som utförs av myndigheterna inom rättsväsendet. Tankesmedjans arbete har varit väldigt uppskattat. *Legal Resource Centre* har vid flera tillfällen tillfrågats av staten att lämna synpunkter på, eller formulera policyer, kring ämnen såsom offentligt beslutsfattande, mänskliga rättigheter, upphandling och antikorrupsionspolicyer. Sida har inlett en dialog med svenska *Åklagarmyndigheten* för samarbete, men detta har skjutits upp eftersom myndigheten för tillfället inte har kapacitet för ytterligare åtaganden.

6: Minskat könsrelaterat våld, hatbrott och människohandel

Utveckling mot strategimålet

Könsrelaterat våld är ett stort problem i det moldaviska samhället. Det finns ingen övergripande lagstiftning som på ett lämpligt sätt tar itu med hatbrott, och kunskapen vad gäller sexuella och reproduktiva rättigheter är begränsad. Diskrimineringen mot HBTQI-personer är ett fortsatt allvarligt problem.

Likväl har vissa förbättringar gjorts på området jämfört med tidigare år. Ett viktigt framsteg var antagandet av en nationell strategi för att förebygga våld mot kvinnor och våld i nära relationer (februari 2018). I Transnistrien har det dock inte skett några liknande framsteg. De facto-myndigheterna fortsätter till exempel att avstyra frågan om att genomföra lagändringar mot könsbaserat våld.

Portföljnivå

I Moldavien har Sida ett långtgående åtagande att bekämpa könsbaserat våld. Portföljen innehåller strategiskt stöd till politiska reformer och civilsamhällesorganisationer. Det har gjorts goda framsteg mot att uppnå målet. Sidas stöd bidrog till att den tidigare nämnda strategin för att förebygga våld mot kvinnor utarbetades.

Insatsnivå

Sida stödjer den icke-statliga organisationen (NGO) *Women's Law Centre* i Moldavien. Centret har erbjudit effektivt rättsligt och psykologiskt stöd till offer för våld i nära relationer. I många fall har

¹⁶ EEAS, 11:e oktober, 2017. "Moldova: EU cuts budget support programme for justice reforms" Pressmeddelande. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/33723/moldova-eu-cuts-budget-support-programme-justice-reforms_en

rättshjälpen lett till att skyddsordrar utfärdats. Poliser, socialarbetare och läkare i rättsmedicin har även utbildats.

Den icke-statliga organisationen *Resonance Centres* påverkansarbete och stöd till kvinnor i utsatta situationer har gett positiva resultat. Genom "Transnistrian Women's Platform Strategy" har kvinnoleda uppstarts företag och små företag gett arbete till kvinnor som har blivit utsatta för våld i nära relationer. I samarbete med UNDP driver *Resonance Centre* ett tillfälligt kriscenter och är även i färd med att upprätta det första skyddsboendet i Tiraspol. Ett samarbete med den lokala polisen i Transnistrien har inletts för att säkerställa bättre skydd för kvinnor som har utsatts för våld i nära relationer.

Sida ger kärnstöd till *GenderDoc-M*, vilken är den enda civilsamhällesorganisationen i Moldavien som företräder och stödjer HBTQI-personer. *GenderDoc-M* utför ett mycket viktigt arbete för att motverka hatbrott.

8: Ett mer pluralistiskt civilt samhälle inklusive politiska partier med starkt folklig förankring.

Utveckling mot strategimålet

Människor i Moldavien har i allmänhet lågt förtroende för de offentliga institutionerna. Det finns en tendens till ökad politisk maktkoncentration, och domstolsväsendets oberoende ifrågasätts. Det regerande Demokratiska partiet har i vissa fall tvingat politiska ledare på lokal nivå att ansluta sig till partiet. Under 2017 godkände parlamentet en valreform som kritiserades hårt av *Venedigkommissionen*¹⁷. Reformen ersätter en strikt proportionalitet i omröstningssystemet på ett sådant sätt att det troligen kommer att ge det Demokratiska partiet en oskäligen fördel i de kommande nationella valen i november 2018¹⁸.

Portföljnivå

Med anledning av tidigare nämnda utmaningar har Sida valt att fokusera på strategiskt stöd till civilsamhällesorganisationer. Dessa organisationer arbetar med påverkansarbete, insatser för att öka medvetenheten, kapacitetsuppbyggnad och förtroendeskapande åtgärder. Detta arbete utförs inte bara i huvudstaden utan också i regioner som Gagauzien och Transnistrien. Tillvägagångssättet har varit att säkerställa överensstämmelse med stödet till parlamentariska reformer (se mål 9). Trots de övergripande utmaningarna har goda resultat åstadkommit inom flera Sida-stödda områden.

Insatsnivå

Sida stödjer fem civilsamhällesorganisationer: *Eastern Europe Foundation*, *the Moldovan Institute for Human Rights* (IDOM), *Independent Journalism Centre*, *Resonance Centre* och *the Women's Law Centre*. Se vidare under respektive insatsnivå för mål 11, 12 och 13.

¹⁷ Government of the Republic of Moldova, 20:e juli 2017. "Law no 154 on Amendments to the Electoral Code".

¹⁸ Venice Commission; OSCE/ODIHR; Council of Europe. 19:e mars 2018. "Republic of Moldova, Joint Opinion on the Law for Amending and Completing Certain Legislative Acts (Electoral System for the Election of the Parliament)"

9: Förbättrade förutsättningar för befolkningens demokratiska ansvarsutkrävande och deltagande i politiska processer inklusive främjande av fria val

Utveckling mot strategimålet

Trots den pågående offentliga förvaltningsreformen sker inga riktiga framsteg i riktning mot strategimålet. De ändringar som har införts vad gäller val av parlament ger anledning till oro (se mål 8). Det finns också allvarliga problem med bristen på insyn i genomförandet av lagen om partistöd.

Portföljnivå

Sida riktar inget direkt stöd till den kommande valprocessen, men ger däremot stöd till den pågående parlamentariska styrelsureformen. Trots de tidigare nämnda oroväckande trenderna på det allmänna planet har stödet uppvisat goda resultat.

Insatsnivå

Stödet till den parlamentariska styrelsureformen genomförs i samarbete med UNDP. Resultaten under 2017 har varit positiva. Den institutionella kapaciteten hos parlamentets sekretariat har ökat. Effektiviteten i genomförandet av parlamentets strategiska utvecklingsplan har förbättrats. Rapporteringsrutinerna för parlamentets arbetsgrupper samt parlamentets kapacitet att genomföra de Globala målen och Agenda 2030 har också förbättrats¹⁹.

10: Friare och mer oberoende media

Utveckling mot strategimålet

Yttrandefriheten är garanterad i Moldaviens konstitution och i lagen om yttrandefrihet, men medielagstiftningen från 2006 är på många sätt daterad. År 2017 antogs en så kallad "antipropagandalag" som förbjuder sändning av politiskt innehåll från vissa länder. I Pressfrihetsindex 2017 rankas Moldavien som "delvis fritt" på plats 80 av totalt 180 länder²⁰. TV är den viktigaste informationskällan, men 71 procent av befolkningen har tillgång till internet²¹. Landet har få oberoende mediekanaler. De flesta av TV-kanalerna och tidningarna kontrolleras av oligarker som har nära band med de politiska partierna. Det har rapporterats fall av fysiskt våld mot oberoende journalister som kritiserat oligarker med inflytande²².

Portföljnivå

Sida stödjer en civilsamhällesorganisation som arbetar med påverkansarbete och insatser för att öka medvetenheten. Kontexten är dock komplex och det är för tidigt att mäta om stödet fått genomslagskraft.

Insatsnivå

Independent Journalism Centre har genomfört ett antal kampanjer på temat "Bra medier" med perspektiv på kvinno- och jämställdhetsfrågor. Ett sommarläger för skolbarn i tonåren på temat hur

¹⁹ UNDP, 8:e februari 2018. "Strengthening Parliamentary Governance in Moldova" Annual Progress Report 2017. (s. 7).

²⁰ Reporters without Borders. 2017. "World Press Freedom Index".

²¹ World Bank data base.

²² Till exempel attackerades journalister från den oberoende mediekanalen "JurnalTV" den 5:e mars 2018. Källa: Öppet brev från JurnalTV.

falska nyheter påverkar samhället fick stor mediauppmärksamhet. Centret gav mindre bidrag till unga att genomföra medieprojekt och erbjöd utbildning i media för personal vid 20 skolor i landet.

11: Partnerländerna uppfyller i högre grad internationella och nationella åtaganden för mänskliga rättigheter, jämställdhet mellan könen (inklusive EU:s strategi för jämställdhet) och icke-diskriminering

Utveckling mot strategimålet

Betydande framsteg har gjorts vad gäller utveckling av nationella policyer och strategier, särskilt i förhållande till Moldaviens åtaganden till CEDAW och andra internationella fördrag om mänskliga rättigheter. Under 2017 antog regeringen en nationell jämställdhetsstrategi 2017–2021 och en handlingsplan för dess genomförande²³. Under 2018 antogs en nationell strategi för att förebygga våld i nära relationer och våld mot kvinnor samt en handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet²⁴. Dock kvarstår utmaningar för regeringen att genomföra dess policyer och strategier i praktiken.

Portföljnivå

Mänskliga rättigheter och jämställdhet integreras inom hela samarbetet. Ambassaden har även valt ett gemensamt tillvägagångssätt för att främja jämställdhet genom att skapa synergier mellan MFA:s och Sidas arbete. Detta har bidragit till att Sverige ses som en konstruktiv samarbetspartner som stödjer jämställdhetsarbete tillsammans med det civila samhället, den privata sektorn och den offentliga sektorn.

Insatsnivå

Sida har genom sitt samarbete med *UN Women* spelat en central roll i att bistå den moldaviska regeringen med att utforma och främja de ovan nämnda strategierna och handlingsplanerna. *UN Women* har också bistått den moldaviska regeringen med att underteckna Istanbulkonventionen (CAHVIO). En ratificering av konventionen ska ske 2018. Sida har också bidragit till att stärka samtalet om jämställdhet mellan civila samhället, regeringen och parlamentet²⁵.

IDOM, en moldavisk NGO, har framgångsrikt kombinerat påverkanskampanjer med strategiska förhandlingar om rättstvister i domstol. Ett sådant framgångsrikt exempel är kampen för hiv- och aids-smittade kvinnors rättigheter. Gravida kvinnor som lever med hiv har nu möjlighet att föda barn på vilken förlossningsavdelning som helst i landet.

12: Kvinnor och män har i högre utsträckning samma makt att forma samhället och sina egna liv

Utveckling mot strategimålet

Ett genombrott vad gäller integrering av jämställdhetsperspektivet förväntades efter det att 19 lagar ändrades år 2016 (Lag 71). Tillägget införde jämställdhet inom viktiga lagar såsom val-, familje-,

²³ Government of the Republic of Moldova, 28:e april 2017. "National Strategy on Gender Equality 2017 – 2021"; "Gender Action Plan 2017 – 2021".

²⁴ Government of the Republic of Moldova, 26:e februari 2018. "National Action Plan on Women in Peace and Security – UNSCR 1325".

²⁵ UN Women; UNDP; East Europe Foundation. December 2017. "Women in Politics 2014 - 2017". Final Report. s. 10.

arbetsrätts- och straffprocesslagstiftningen. Men trots stark påverkan från grupper i civilsamhället implementeras inte tillägget i praktiken. För till exempel vallagen innebär detta att även om lagen fastställer att andelen kvinnor på valsedlarna måste uppgå till 40 procent, kan partierna kringgå syftet med lagen genom att sätta de kvinnliga kandidaterna på valsedelns nedre halva där möjligheterna att bli vald inte är lika stor.

Portföljnivå

Sida bedriver sitt arbete med jämställdhet och könsbaserat våld på tre nivåer genom att stärka kvinnors deltagande och roll på ledande poster i politiken, främja kvinnors ekonomiska egenmakt och stärka civilsamhällesorganisationer. Sida har också lyft fram Sveriges feministiska utrikespolitik genom olika evenemang. Jämställdhet integreras inom hela samarbetet. Detta tillvägagångssätt har stärkt effekten av de enskilda insatserna och lyft upp, om än från en låg nivå, jämställdhetsfrågan i media och samhället i stort.

Insatsnivå

"Women in Politics"-programmet slutfördes i december 2017. Det genomfördes av *UN Women* och UNDP i samarbete med en stor grupp intressenter²⁶. Detta har spelat en viktig roll i förberedandet och antagandet av den nationella jämställdhetsstrategin och gett stöd åt kvinnliga ordförande i kommunfullmäktige. Detta har även stärkt det civila samhällets deltagande och ökat medias bevakning av jämställdhetsfrågor. Till exempel genom artiklar som publicerats om kvinnor aktiva inom politiken, företagsverksamheter och det civila samhällets verksamheter.

13: Ökat förtroende mellan parter i utdragna konflikter

Utveckling mot strategimålet

Inga förändringar har skett i den utdragna konflikten mellan den självutnämnda utbrytarstaten Transnistrien och Moldavien. Fastän ryska federationen (Ryssland) inte har erkänt Transnistrien officiellt, så tillhandahåller man ekonomiskt stöd för att upprätthålla de facto-myndigheterna i landet och behålla 1 200 soldater i regionen (inklusive så kallade fredsbevarande styrkor samt reguljära styrkor). Ryssland har därmed geopolitiska intressen att upprätthålla status quo i konflikten. Trots det har det gjorts framsteg i "5+2"-dialogen. EU:s gränsövervakningsuppdrag för Moldavien och Ukraina (EUBAM) har bistått i förhandlingarna för att öppna en bro mellan Moldavien och Transnistrien som har varit stängd i 15 år. Avtal har ingåtts för att kunna verifiera universitetsexamina från Transnistrien.

Spänningar kvarstår mellan den halvautonoma regionen Gagauzien och den centrala statsförvaltningen i Chişinău, men en arbetsgrupp har satts samman av det moldaviska parlamentet för att förbättra relationerna med Gagauziens folkförsamling.

Portföljnivå

Sida tillhandahåller stöd på två nivåer: till parlamentariker och representanter för politiska partier samt civilsamhällesorganisationer. Sidas samtliga samarbetspartners har enats om att integrera konfliktperspektivet i deras respektive arbete. Partnerorganisationer från Gagauzien och Transnistrien har inkluderats i diverse dialogprocesser. Konfliktperspektivet inkluderas genomgående i

²⁶ UN Women; UNDP; East Europe Foundation. December 2017. "Women in Politics 2014 - 2017". Final Report. s. 8.

reformsamarbetets insatser, till exempel i utvecklingen av små och medelstora företag samt i program för demokrati och mänskliga rättigheter.

Insatsnivå

Viktiga framsteg gjordes vad gäller försoning och förtroendeskapande åtgärder bland parlamentets ledamöter: Den allra första arbetspraktiken för personal vid sekretariatet i Gagauziens folkförsamling hölls i det moldaviska parlamentet. En organisatorisk bedömning av Gagauziens folkförsamling, utförd i samarbete med UNDP, togs väl emot av det moldaviska parlamentet. Krishanteringsinitiativet (CMI) stödde en interparlamentarisk arbetsgrupp som genomförde viktiga insatser för att harmonisera lagstiftningen inom områden såsom kultur, offentliga monument och krigsmonument. Detta är områden där det tidigare förekommit stora spänningar mellan politiska grupper i Gagauzien och huvudstaden.

MCP-projektet (se mål 2) har gett stöd till att utveckla turistnäringen i flertalet regioner i landet, inklusive Gagauzien. Inkluderingen av samarbetspartners från Gagauzien är ett viktigt steg i konfliktlösningen och på samma gång firas Moldaviens kulturella mångfald när landet marknadsförs som turistmål.

2.3 Stödområde 3: Förbättrad miljö och begränsad klimatpåverkan och stärkt motståndskraft mot miljöpåverkan och klimatförändringar

Stödområde 3. Totalt biståndsbelopp: 68,9 MSEK; Utbetalat biståndsbelopp 2017: 0 MSEK; Antal aktiva insatser 4

14: Partnerländerna uppfyller i högre grad EU:s regelverk och internationella överenskommelser för miljö, klimat och energi

Utveckling mot strategimålet

En tredjedel av associeringsavtalet hänvisar till miljö- och klimatrelaterade regleringar, varav merparten ännu inte har anpassats till EU:s ramverk. Även om utvecklingen går långsamt framåt i landet med få hänvisningar till genomförda miljömål i enlighet med Agenda 2030, har utvecklingen mot strategimålet förbättrats något.

Den välbehövliga reformen av miljöinstitutionerna påbörjades i slutet av 2017. Reformen utgjorde del av en allmän översyn av den statliga organisationsstrukturen där regerings-, implementerings- och inspekteringsfunktioner delades upp²⁷. Det är för tidigt att säga om detta kommer att leda till snabbare anpassning till miljömålen, men det är ett steg i rätt riktning.

Det har gjorts en del viktiga framsteg: Antagandet av lagen om strategisk miljöbedömning och regleringen av lagen om avfallshantering²⁸. Lagförslaget om kemiska ämnen har däremot inte antagits av parlamentet ännu på grund av oenighet vad gäller inrättandet av ett enskilt register för kemikalier²⁹.

²⁷ Government of the Republic of Moldova. 7:e juli, 2017. "Law no on Government Reform"; 30:e augusti 2017 "General Decree no 695 on the Creation of the Ministry of Agriculture, Rural Development and Environment (MARDE)".

²⁸ Government of the Republic of Moldova. Juli 2016. "Law on Waste Management" 2016

²⁹ Government of the Republic of Moldova. 8:e september, 2017. "Draft Law on Chemical Substances". Förslag till parlamentet.

Lagen är avgörande för exportinriktade jordbruksföretag samt för hantering och kontroll av miljö och hälsa.

Portföljnivå

I enlighet med slutsatserna i halvtidsöversynen för strategin 2017 har Sida fortsatt att lämna energisektorn. Sida har istället valt att fokusera på att ge begränsat strategiskt stöd till statliga reformer av offentliga organisationer i miljösektorn.

Insatsnivå

Endast en insats till energisektorn kvarstår, vilken är en studie över fjärrvärmedrift och effektivitet i Chişinău kommun. Studien prioriteras av finansministeriet *Ministry of Economy* och utförs av *Världsbanken*. Det strategiska stödet till den organisatoriska strukturen av miljöorganet *Environment Agency* utförs av IFC och uppfyller ett behov i regeringens reformagenda för den offentliga sektorn. Genom stödet ges möjlighet att skapa en tydlig ansvarsuppdelning mellan styr- och kontrollorgan vilken förväntas öka effektiviteten hos det nya organet.

15: Stärkt miljömässigt ansvarstagande hos allmänhet, näringsliv och civilsamhälle

Utveckling mot strategimålet

Utvecklingen mot strategimålet har till viss del gått i rätt riktning. Graden av miljömedvetenhet är överlag låg hos allmänheten. Fastän koncept som miljöhållbarhet och klimatförändringar har blivit synligare än tidigare arbetar många organisationer i motvind med att förändra uppfattningar och attityder.

I januari 2018 tog regeringen ett viktigt steg mot att lansera färdplanen för att främja en grön ekonomi och hållbar utveckling 2018–2020. Den ger en översikt över vilka åtgärder som behöver genomföras vad gäller institutionella reformer samt främjande av till exempel förnybar energi och miljöanpassning av SME:s och byggindustrin, hållbara transporter och ekologiskt jordbruk.

Portföljnivå

Under 2017 utökade Sida det ekonomiska stödet till aktiviteter inom detta strategimål för att stödja intressenter som kan driva på för förändring. Fokus har lagts på civilsamhällesorganisationer som spelar en strategisk roll i att främja miljömedvetenheten och ekologiska jordbruksmetoder eller som kan påverka den allmänna politiken.

Insatsnivå

Sida har inlett föregripande kärnstöd till två NGO:s på miljöområdet. "EcoContact" är en grön tankesmedja som utgör del av UNECE-nätverket som marknadsför implementering av Århuskonventionen³⁰. EcoContact har producerat Moldaviens färdplan för en grön ekonomi och förhandlat fram den interministeriella arbetsgruppen för grön ekonomi. "EcoVisio" är en NGO på gräsrotsnivå som har ett växande antal miljöaktivister som arbetar med utbildning inom områden som

³⁰ Århuskonventionen består av tre delar: Allmänhetens rätt att ta del av miljöinformation, allmänhetens rätt att delta i beslutsprocesser och allmänhetens rätt att få tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor.

hållbar utveckling, ekologiskt jordbruk, ekologisk byggnadsteknik, socialt entreprenörskap och grön ekonomi. Fastän *EcoVisio* är en liten organisation har den varit mycket framgångsrik, om än i liten skala, med att marknadsföra ekologiska produkter bland konsumenter.

16: Mer hållbar samhällsservice inom områden som vatten och avlopp, avfallshantering, energieffektivisering och förnybar energi

Utveckling mot strategimålet

Det har skett viss utveckling på området även om den allmännyttiga sektorn fortsätter att kämpa med ineffektivitet, bristfällig förvaltning och korruption. Särskilt inom områden som avloppsvattenrening och omhändertagande av fast hushållsavfall släpar utvecklingen efter. Reglerna för omhändertagande av fast hushållsavfall har förbättrats och regeringen är fast besluten om att anta lagstiftning om användning av kemiska ämnen (se mål 14). Vattenresurserna i Moldavien är otillräckliga och på grund av klimatförändringarnas inverkan kommer vattentillgången att bli en viktig fråga i framtiden.

Portföljnivå

Sidas stöd riktas mot en insats för modernisering av lokala offentliga tjänster, se nedan.

Insatsnivå

Programmet för modernisering av lokala offentliga tjänster, som drivs av GIZ, är inriktat på vattenförsörjning och vattenrening, förbättrat omhändertagande av fast hushållsavfall och energieffektivitet i offentliga byggnader. Sida ger stöd åt den del av programmet som utgör tekniskt stöd, bland annat genom att bidra till utvecklingen av den institutionella infrastrukturen på regional och lokal nivå för att hantera offentliga tjänster. Stödet har gett positiv effekt och banat väg för en kapitalinvestering från EU:s delegation, vilken har investerat ytterligare 43 MEUR i vattenförsörjning, vattenrening och energieffektiv infrastruktur.

Nära dialog med Sida Stockholm har förts angående det regionala stödet till energieffektivitet genom E5P. Sida har gett sin bedömning på och information om projektförslag från Moldavien, och denna dialog förväntas fortsätta.

3 Implikationer för det fortsatta strategigenomförandet

Strategin för Moldavien förväntas fortsätta som planerad, och förändringsteorin bakom strategin är fortsatt giltig.

Förberedelserna inför en multidimensionell fattigdomsanalys pågår för närvarande. Analysen förväntas ge synpunkter på hur fattigdomsperspektivet kan lyftas ytterligare i Sidas samarbete med Moldavien.

Under 2018 kommer Sida att ha ett fortsatt fokus på jämställdhet inom portföljen.

Moldavien kommer att hålla val i november 2018. Det är möjligt att mindre fokus kommer att läggas på reformagendan när valrörelsen påbörjas i mitten av 2018. Det är i det här skedet svårt att avgöra om valprocessen kommer att påverka portföljen, men Sida kommer att följa utvecklingen noggrant.